

EVA NYÉLIOMI

PROTESTÁNS LAP.

Megjelen minden héten egyszer pénteken egy íven. — Előfizetési ár egy évre 6 frt, félévre 3 frt, negyedévre 1 frt 50 kr, az osztrák-magyar birodalmon kívüli országokba egy évre 7 frt; — egyes szám ára 12 kr. — Hirdetések díja száz szóig 1 frt, kétszáz szóig 2 frt, a másodszori hirdetésnél 100 szóig 80 kr, harmadiknál 70 kr, bélyegdíj mindenik hirdetésnél külön-külön 30 kr; csakis egyház és tanodát érdeklő hirdetések fogadtatnak el. Melléklési díj minden száz darabtól 1 frt 50 kr. A lapot érdeklő mindennemű közlemények a szerkesztőhöz — Fűvészkert-utca, 1078. sz. a. — intézendők.

Azon tisztelt lapjاراتókat, kiknek előfizetésük márczius hó végén lejárt, — az előfizetés megújítására kéri a szerkesztő.

A magyar reformált egyház Szervezetére s megállapítandó Rendszabályokra vonatkozó

Tervjavaslat.

(Folytatás.)

N e g y e d i k s z a k a s z.

Országos zsinat.

106. §. A magyarországi reformált egyház legfőbb törvényhozó, és rendelkezési joggal bíró hatósága: az országos zsinat.

107. §. A zsinat tartásának helyét és idejét — a körülmények szerint meghatározni: az előmunkálatok elkészítését teljesítő zsinati bizottság feladata; ha azt az előző zsinat már előre meg nem határozta és ki nem jelölte.

108. §. Az egyetemes zsinatot alkotják:

a) az egyházkerületek püspökei és főgondnokai, vagy ezek helyettesei.

Előleges megjegyzés.

A legközelebb egybehivandó alkotmányozó zsinat szervezetére, tervezetet készíteni, egy külön bizottság van hivatva. — Reám nézve nagyon kívánatos és szükséges is lett volna több tekintetből, azon bizottság munkálatát s megállapodásait már jóelőre ismerni, hogy t. i. miképen véleményeztetik azon nagyszabású és horderejű alkotmányozó zsinat egybeszerkesztése; de még most midőn dolgozatom ezen részének közlésére került a sor, azon mélyen tisztelt bizottság megállapodásairól biztos tudomásom nincs. — Egy darab ideig haboztam is, ha vajjon nem célszerűbb lesz-e ezen zsinatra vonatkozó tervezetemet egészen mellőzni; úgy gondolkozhatván nagyon sokan, hogy ha az egybehivandó zsinat helyéről, idejéről, tagjainak számáról, a választás módjáról s a tanácskozás ügyrendéről javaslatot készítő bizottság tervezete, ezen mondhatni legfontosabb alkalomkor, midőn t. i. egyházunk egységes alkotmánya czéloztatik megállapíttatni: alkalmas és célravezető leendő, jövőre is ugyan olyan módon és modorban kell a zsinatot szervezni. — Ugyde

b) mindenik egyházkerületnek a népesség aránya szerint választott, fele részben egyházi, fele részben világi küldöttei mint képviselők; kiknek száma az 5 egyházkerületből 80; nevezetesen a dunamelléki, dunántúli és tiszán-inneni kerületekből 12—12; a tiszántúliból 28; az erdélyi kerületből 16 képviselő választatik és küldetik.

c) mindenik egyházkerület főtanodájának — hittani, bölcsészeti és jogi tanintézeteinek egy-egy tanár képviselője.

d) minden egyházkerületből az összes középtanodák — gymnasiumok — egy-egy választott képviselője.

e) az egyházkerületekben létező tanítóképezdek egy képviselője.

Mindezen képviselők mellé póttagok is választatnak.

109. §. Az egyetemes zsinat jog- és hatáskörébe tartozik:

1. a t ö r v é n y h o z á s, mely magában foglalja:

ha a zsinat mint rendelkező s törvényhozó legfőbb hatóság, egyházszervezetünkbe állandó organum gyanánt beillesztetik s bizonyos évek szerint rendszeresen előfordul és végzi teendőit: én legalább nem gondolom, hogy mindenben ép oly szervezettel kellene annak birni, mint az első alkotmányozó zsinatnak; a tagok száma p. o. mindenesetre kevesebb lehet, s még az is kimondható, hogy egyházkerületenkint változzék a zsinattartás helye stb. Épen azért miután felfogásom szerint, két különböző dolog: egyházunk történelmi multjára tekintettel, az első vagy alkotmányozó zsinat tervezetének megállapítása; és ismét más, a zsinatnak mint rendszeres egyházi hatósági organumnak az egyházalkotmány keretébe beillesztése: úgy vélem, hogy tervezetemmél azon munkakörön túl nem léptem, melyet elém, az egyház szervezetének kívánt megalkotása kiszabott; sem pedig a mélyen tisztelt másik bizottság feladatába illetéktelenül nem avatkoztam; annyivalinkább, mert ezen tervezetnek a legközelebbi alkotmányozó zsinat szervezetére nincs semmi befolyása és vonatkozása, hanem inkább az első alkotmányozó zsinat szolgálhat mintául bizonyos tekintetben a jövő zsinatok szervezésére nézve. — De meg az egyházalkotmányra vonatkozó dolgozatom egésznek és befejezettnek nem is lett volna tekinthető, ha épen az egyházalkotmány betetőző organuma, annak feje és koronája hiányzott volna abból.

a) az egyház alkotmány szervezetének meghatározását, annak változtatását vagy módosítását.

b) az egyházkerületek és egyházmegyék felosztását, helyrajzi meghatározását.

c) az istenitisztelek rendjének, a kultuszformáknak kötelező megállapítását; ehhez képest a bibliafordítás, énekeskönyv, agenda ügyében intézkedést.

d) az ünnepek meghatározását.

Ide tartozik még :

e) az egyház belhivatalnokait kötelező rendszabályok — megállapítása; melyek az egyház hivatalnokainak s megbizottainak, ide értve a tanítókat és tanárokat is — erkölcsi magukviselését s a szükséges esetekben, az irányukban követendő fegyelmi eljárást; — nemkülönben az egyes egyháztagok irányában gyakorlandó egyházi fegyelmet is meghatározzák.

2) legfőbb rendelkezés és intézkedés, a magyar ref. egyház s annak szolgálatában működő egyének anyagi és szellemi jólétének biztosítására; e célból :

a) az országos segélypénztár felállítása és fentartása;

b) czélszerű egyházi adózási rendszer megállapítása;

c) a belhivatalnokok tisztességese, a kor követelményeinek lehetőleg megfelelő díjazás behozatala iránt intézkedés;

d) a magyar ref. egyháznak és iskoláinak békekötések és országos törvények által biztosított állami létezése és jogai; nemkülönben

106. §. Ha a legközelebb egybeülendő alkotmányozó zsinat végzése, a királyi szentesítést megnyerik, a zsinat mint állandó és rendszeres egyházhatósági organum megállapítván, annak határozatai és végzése, jövőben, a dolog természetéből folyólag önmagukban érvényeseknek és kötelezőeknek ismertetnek el az egész magyar ref. egyházban; s azok egyedül a suprema inspectio szempontjából tudomásvétel végett terjesztetnek fel koronás magyar királyunkhoz; de már azokra nézve ő felsége sanctioja nem igényeltetik.

A legközelebbi alkotmányozó zsinatnak mindenesetre népesebbnek kell lenni; hanem jövőre elégnek tartom, hogy mintegy 100 tagból álljon a zsinat.

Az ágostai testvérek zsinati munkálatában azon terv foglaltatik: hogy a zsinat áll hivatal szerinti és választott tagokból. Hivatal szerinti tagok: a) az esperességek felerészben lelkészi, felerészben nem lelkészi egyénekből álló követei. Választ pedig minden esperesség, mely bezárólag 20 vagy kevesebb egyházból áll — két követet; 21 vagy annál több egyházból álló esperesség 4 követet; az egyházak száma a szerint számítottván, a hány rendes lelkészi állomás van. Ezen számarány szerint a dunáninneni kerület 18; a dunántúli 28; tiszai 18; bányakerület 30 követet választana. b) A tanodáknak a tanári karból választott követei és pedig minden kerületből kettő, a kerület kebeléből tanárok sorából. És így az ágostai testvérek zsinata állana 111 tagból.

A porosz tartományok egyetemes zsinata (Generalsynode), mely rendszeresen minden 6-ik évben tartatik, áll :

e) más hitfelekezetekhez való jogviszonyai felett örökös; ezek tekintetében — szükség esetén — az országgyűléshez vagy a koronás apostoli magyar királyhoz fölterjesztés készítése.

3. a magyar ref. egyházban, a tanügy fölvirágoztatása és vezetése fontos ügyében: a főfelügyelet és intézkedés; hogy t. i. úgy a felsőbb mint a középtanodákban és népiskolákban, a tanítás szabadsága biztosítva legyen, s az, egyházunk hitelvei alapján, gyakoroltassék.

4. az állandó zsinati bizottság tagjainak titkos szavazás útján megválasztása; tekintettel arra, hogy minden kerületből egy egyházi és egy világi rendes, és ugyanannyi póttag választassék.

5. végre a zsinat mint legfelsőbb törvényszék is működik a hozzá felebbezett rendkívüli ügyekben (lásd majd a fegyelmi szabályok és törvénykezésnél).

110. §. Egyetemes zsinat rendszerint minden 6-ik évben tartatik; ha azonban az egyetemes egyház érdeke, az egyházkerületek közóhaja, s halasztást nem szenvedhető körülmények követelik, rendkívüli is egybehívható.

111. §. Az egyházi zsinati képviselők, csak az egyházkerület rendes lelkészei és lelkész-tanári állomásokon tényleg működő férfiak közül választhatók; a világi képviselők nem szükség hogy azon kerület kebelében lakjanak, választhatók szabadon, az egész magyar birodalom területéről; azonban csak oly egyének, kik legalább mint egyháztanácsosok valamely ref. gyülekezet egyházi ügyei-

a) 150 választott képviselőből, mely a 8 tartomány között következőleg oszlik meg:

Provinz Preussen	24 képvis.	;	körülbelől	1.885,266 lélek után
" Brandenburg	27	"	"	2.192,033 " "
" Pommern	18	"	"	1.266,008 " "
" Posen	9	"	"	447,986 " "
" Schlesien	21	"	"	1.617,943 " "
" Sachsen	24	"	"	1.738,130 " "
" Westphalen	12	"	"	664,053 " "
Rheinprovinz	15	"	"	714,450 " "

b) a königsbergi, berlini, greifswaldi, breslauer, hallei és bonni egyetemek theologiai karának egy-egy választott képviselőjéből;

c) az egyes tartományok főszuperintendenseiből;

d) a király által kinevezendő 30 tagból, mint képviselőkből. — A 150 képviselő aként állittatik elő, hogy annak egyharmada tartományonként a lelkészi karból, másik harmada az egyház iránt szolgálatot teljesítő vagy már teljesített világi egyháztagok közül választatik; a 3-ik harmad választásánál már niacsenek ennyire korlátozva, hanem bármely tartományból választatik az egyház iránt érdekeltségöket tanúsító művelt és tapasztalt egyháztagok közül. Itt tehát már a paritás az egyházi és világi elem közt nincs megtartva. Az egyetemes zsinatra a képviselők, az egyes tartományok zsinatai által választatnak.

A bádeni egyesült prot. egyházban az egyetemes zsinat áll:

a) az evang. egyház praelatusából, a ki egyszersmind az

ben részt vesznek és befolyanak; eképen esküvel kötelezték el magukat az egyház érdekeinek szolgálni.

112. §. A zsinati képviselők választása.

a) Mindenik egyházkerület a 108. §-ban foglalt zsinati képviselők számához képest, lélekszám szerint, választókerületekre osztatik fel; minden választókerület egy-egyházi és egy világi képviselőt választ.

b) Az egyházkerületek jogkörébe tartozik a választókerületek megalkotása, azokra nézve a választás módozatának oly módon megállapítása, hogy a választásba a legkisebb népességű egyház is legalább 2 szavazattal befolyjon; mely 2 szavazat közül egy mindig a lelkésze; a népesebb egyházak aztán a népesség arányában gyakorolják a választási jogot t. i. az egyháztanács tagjai számának negyedrésze, határozza meg minden gyülekezetre nézve, a zsinati képviselőkre adandó szavazatmennyiséget; ebből egy mindig a lelkészt illetvén.

c) A választás intézésével minden választókerületben, a legidősebb esperest és segédgondnok bizatik meg.

d) A választást intéző esperest és segédgondnok felhívják az egyes gyülekezetek presbytériumait, hogy bizonyos időre és a megjelölt helyre, a lelkipásztort és egyháztanácsosokat a meghatározott arány szerint, küldjék el a választás megejtése végett.

e) Az egyháztanács határozott utasítást nem adhat küldötteinek, hogy kit vagy kiket válaszsának zsinati képviselőkül.

egyházi főtanácsnak első lelkészi tagja és az evang. egyháznak az országgyűlésen képviselője;

b) a nagy herczeg által kinevezendő 7 tagból, a lelkészi és világi egyháztagok közül; ezek között egy a heidelbergi egyetem theologiai karának képviselője;

c) 48 választott képviselőből, fele a lelkészek, fele a világi tagok közül. — A lelkészi képviselők a lelkészek által választatnak kerületenkint; a világi tagok pedig az egyes egyházak képviselői által, a kik e célra küldetnek ki. — Rendes körülmények között egyetemes zsinat csak minden 5-dik évben tartatik.

A schleswig holsteini herczegségben a zsinat (Gesamtsynode) áll: a főszuperintendensből, az államfő által kinevezett 8 képviselőből; a kieli egyetem theologiai kara által választott egy képviselőből és 26 választókerület küldötteiből; ezen választókerületek, ha az egyházközségek népessége, a 30 ezerig nem emelkedik: 2 képviselőt; 30—50 ezer lélekszámig 3 képviselőt; az 50 ezeren felül már 4 képviselőt választhatnak. Minden választókerület tartozik azonban egy egyházi és egy világi képviselőt küldeni; a többi képviselőt szabadságában áll, akár az egyháziak, akár a világiak közül választani. — Rendsen minden 3-ik évben tartatik ilyen Gesamtsynode.

Az oldenburgi herczegség egyházszervezetében az 52. és 53. §§-ok így szólanak: Die Landessynode wird aus 22 Abgeordneten gebildet. Von diesen sind 7 geistlich, 14 weltlich, und einer nach Wahl der Kreise Vechta und Cloppenburg geistlich oder weltlich. Zur Wahl der Abgeordneten ist das Land, in 15 Wahlbezirke eingetheilt, von denen mit Ausnahme des

f) Minden egyházból a választó férfiak, a választás színhelyén a kitűzött időben megjelenvén, az illető egyháztanács közgyűléséből kiállított megbízó leveleiket, a választást intéző elnökségnél beadják s ha a megjelent tagok, a választásra jogosított egyházak számának felénél legalább egygyel többet képviselnek: a választás fogantatba vétetik; ellenkezőleg még egy határidő tüzetik ki oly felhívással és kijelentéssel, hogy bármely számban jelennek is meg a választó férfiak, a választás mindenesetre végrehajtatik.

g) Minden választóküldött, csak egy szavazattal folyhat be a választásba.

h) A választás templomban történik, s az elnökség előadván röviden a zsinati képviselők nagyjelentőségű hivatását s e szerint ezen választás fontosságát: legelsőben jegyzők és 10 bizalmi férfi választására — kik a választás folyama alatt segédkeznek — hívja fel az egybegyűlt küldötteket.

i) Zsinati képviselőt úgy egyházi mint világi egyént ajánlani, minden küldött jogosítva van; választásra azonban az elnökség által csak akkor tüzetik ki az illető ajánlott egyén, ha legalább 10-en óhajtják azt, s ezen óhajtásukat élőszóval vagy írásban kijelentik.

k) A választás egyhangú közfelkiáltással is megtörténhetik; ha azonban 10 választó jelentkezik, akkor titkos szavazás rendelő el, mely írásban szavazati czédulák betöltése által eszközöltetik.

Wahlbezirk Vechta-Cloppenburg, je zwei zusammen einen Wahlkreis bilden. Jeder Wahlbezirk mit Ausnahme des Bezirks Vechta-Cloppenburg, wählt einen weltlichen Abgeordneten, jeder Wahlkreis einen geistlichen Abgeordneten.

A szász-weimári eisenachi nagy herczegségben az országos zsinatot (Landes-synode) alkotják: a nagy herczeg által a lelkészi és világiak közül kinevezett 2-2 képviselő; a jénai theologiai fakultás küldötte; 15 lelkész és 15 világi választott képviselő, akik a 15 választókerület által választatnak.

A szász királyságban a zsinat áll: 24 választókerület által választandó 24 egyházi és 30 világi képviselőből; a lipcei egyetem hittanszaki kara képviselőjéből; az állami egyetemen az egyház jogtanárából, a ki a jogi fakultás által választatik; és az államkormány részéről kinevezett 8 képviselőből; fele részben az egyháziak, fele részben a világiak közül.

Az erdélyi evang. atyafiaknál — Landeskirchen versammlung — a zsinatot alkotják: a szuperintendens, a főgondnok, a szuperintendensi helyettes, az országos egyházi tanács többi tagjai, az egyházmegyék dékánjai és gondnokai; minden egyházmegyéből egy lelkészi és egy világi képviselő, a gymnasiumok igazgatói.

A württembergi királyságban az országos zsinat áll: a kerületi gyűlések által választandó 25 egyházi és 25 világi képviselőből; az országos egyetem theologiai karának egy küldöttéből s az államfő által kinevezett 6 képviselőből (fele egyházi, fele világi tartozik lenni). A zsinati képviselők 6 évi időtartamra választatnak.

A hollandi egyházszervezetben a közzsinat minden évben egyszer jő össze. Mindenik tartományi kormány (11) sa-

A további eljárás a mint a 66, 67. és 68. §§-ban elő van írva.

l) A póttagok választása is épen úgy történik, mint a rendes tagoké.

m) A választás végrehajtván, a megválasztott zsinati képviselők részére, külön-külön a megbízó levél kiállítatik; melynek a választókerület elnökei és jegyzői irnak alá, s az egyházmegye vagy egyházmegyék pecséteivel láttatik el.

n) A választásról a jegyzőkönyv két példányban vezetetik, egyik az egyházkerülethez, másik az állandó zsinati bizottsághoz küldetvén meg.

o) A választás, vagy a megválasztott zsinati képviselők ellen, a kifogások, az állandó zsinati bizottsághoz a választás megtörténtétől számítva 14 nap alatt fölterjesztendők, a mely itél és határoz a választások felett s eljárásáról a zsinathoz tesz jelentést.

ját tagjai közül szabad választás útján küld a zsinatra egy papi követet, szintén a Vallon egyház és az indiai prot. egyház is egyet; 3 presbyter küldése a tartományok és a Vallon egyház között rendre jár. — Tanácskozó szavazattal ülése van a 3 ref. theol. fakultás (Utrecht, Leyden, Gröningen) egy-egy küldöttének, s a jegyzőnek és pénztárnoknak. Jelen lehet a kultuszminister is, ha református. A zsinat, elnökét a rendes papok közül szabadon választja.

A schweizi kántonok zsinatai természetesen egész más szerkezettel bírnak mint a már elsorolt egyházak zsinatai. — Rendszerint az egyes egyházak választják a zsinati képviselőket, a világi elem túlsúlyban van az egyháziak vagy lelkészek felett, a hittanárok szavazati joggal bírnak stb. stb.

A skót szabadegyház legfelsőbb hatóságát az egyetemes gyűlést (General Assembly) alkotja az ugynevezett presbyteriumok (körülbelül a mi egyházmegyéinknek felelnek meg) tagjainak 3-ad része s így minden lelkész azon vénéjével (elders) ki épen akkor tagja a presbyteriumnak, 3 évben egyszer megjelen az egyetemes gyűlésen. — [A skót szabadegyházban 4 egyházi hatóság kezében van a törvényhozó s végrehajtó hatalom: u. m. 1. egyháztanács (Church session). 2. Presbyterium (Presbytery). 3. Tartományi zsinat (Provincial Synod) és 4. az egyetemes gyűlés]. — A paritás a lelkészi és világi elem között meg van tartva, de az elnök (moderátor) mindig a lelkészek vagy hittanárok közül választatik. Ezen egyetemes gyűlést évenként egyszer tartatik.

A budai kánonokban a zsinattartásra nézve következő határozatok foglaltatnak:

Canon 27. 1) Numerus deputatorum secularium atque ex Ministris religionis ad Synodum unius confessionis mittendorum centenarium ne excedat, potest tamen aliquantum esse minor sed non infra 72.

2) Ex singula superintendencia aequali numero deputati mittantur.

3) Superintendens et supremus curator vi officii jam pro deputatis reputentur.

Canon 28. Synodus quolibet decennio regulariter convocanda erit.

A legtöbb külföldi egyházszervezet csak az egyetemes

p) Az egyes tanintézetek képviselői az illető tanárkarok által választatnak, az állandó zsinati bizottság elnökségének megkeresésére. Ha több intézet tanárkara választ egy képviselőt: a szavazásra nézve oly eljárás követendő, mint a kerületi és egyházmegyei hivatalnokok választásánál gyakorlatban van; csak hogy a szavazatok az állandó zsinati bizottság elnökségéhez küldetnek, az bontja fel a szavazatokat s rendeli meg szükség esetén, a szavazatok újból s ismételt beküldését. — A teljes 8 osztályu gymnasiumok 2, a kisebb gymnasiumok egy-egy szavazatot adnak a választandó képviselőre.

113. §. A zsinatra meghívást az egyházkerületekhez, az állandó zsinati bizottság elnöksége intézi, a zsinat határnapja előtt legalább félesztendővel.

114. §. A zsinat tárgyait a zsinati bizottság készíti elő, annak hol s mely időben tartását is az határozván meg.

115. §. Minden zsinati képviselő tartozik megbízó

theológiai fakultásának biztosítja azon jogot, hogy az egyetemes zsinatra választott képviselőt küldhet; a mi hazai viszonyaink között nélkülözhetlennek tartom, hogy teljes mérvben az egyház által fentartott hittani és jogi intézetek is képviselőket küldjenek; nemkülönben minden egyházkerület gymnasiumai együttesen egy képviselőt választhassanak; és a hazai ref. tanítóképezdek is legyenek egy küldöttök által képviselve. — A bölcsészeti önálló tanfolyamot is figyelembe vettem, bárha jelenleg — a prot. tanügy nagy hátrányára — az, a főiskoláknál nincs is képviselve; hanem előbb-utóbb föl kell azt állítani még pedig egyesült erővel a mint azt már fentebb érintettem. Ezek szerint az egyetemes zsinatban a Tanintézetek a következő mérvben lennének egyházkerületenkint képviselve:

a dunamelléki kerületből:

a pesti hittani intézet 1 képviselője;

a gymnasiumok 1 "

a kecskeméti jogakadémia 1 "

a dunántúli kerületből:

a pápai főtanoda 2 "

a gymnasiumok 1 "

a tiszamelléki kerületből:

a s.-pataki főtanoda 2 "

a gymnasiumok 1 "

a tiszántúli kerületből:

a debreczeni főtanoda 2 "

a gymnasiumok 1 "

a m.-szigeti jogintézet 1 "

az erdélyi kerületből:

a n.-enyedi főtanoda 1 "

a gymnasiumok 1 "

a n.-enyedi, debreczeni, n.-kőrösi és pápai tanító-

képezdek 1 képviselője;

Összesen 16 képviselő.

Ezen javaslat ellenében igen sokan felhozhatják: mi szükség van a tanintézetek oly nagymérvű képviseltetésére a zsinaton? s hol van az országos zsinatnak olyan szerkezete, mely e két elemen: a lelkészin és világin kívül még harmadikat, a tanárokat is magában foglalná? Ne feledjük, hogy a magyar ref. egyháznak az iskolákhoz való viszonya egészen más, mint a

levelét, a zsinat kezdete előtt legalább egy nappal, a zsinati bizottság elnökségének személyesen átadni s e szerint megjelenését bejelenteni.

116. §. A zsinati bizottság a megbízó levelek alapján a zsinati képviselők névsorát elkészítvén, azt, a kifogásolt képviselők ügyeivel, azokra nézve tett intézkedéseivel együtt, a zsinat első ülésére beterjeszti.

117. §. A zsinat nyilvános istenisztelet tartásával veszi kezdetét, a szónokló felszentelt lelkipásztort vagy hittanárt — kinek egyszersmind zsinati képviselőnek is kell lenni — a bizottsági elnökség hívja fel és bizza meg.

118. §. Istenisztelet után, a zsinatot a zsinati bizottság elnöksége nyitja meg, fölhíván a képviselőtestületet a zsinat rendszeres szervezésére. A megalakulás tartama alatt a jegyzői tisztet, az állandó zsinati bizottság jegyzői teljesítik.

külföldi testvér egyházakéi; e tekintetben a mi egyházunk egyetlen külföldi prot. egyházhoz sem hasonlítható. A népiskolákat, közép- és felsőbb tanodákat, egyedül a maga erejéből állította elő; sokszor a legnagyobb zaklatások, elkészerítő kormányi intézkedések daczára is egész kitartással és buzgósággal fentartotta; a magyar ref. egyház országos zsinatának tehát, ha az egyház történelmi multjához hű és következetes akar maradni, az egyház lételetét biztosító egyik főtárgyra: a magyar prot. tanügy felvirágoztatására kiváló gondot kell fordítani; s távolról sem úgy viszonylik az iskolák ügye hozzá, mint más államokban a tanügy a reformált egyházak zsinataihoz. — Azt sem lehet figyelmen kívül hagyni, hogy a tanügy általában nagyszerű változáson és alakuláson ment keresztül csak a legközelebbi évtizedeken át is: szakfériakra, azok intéző befolyására e téren igen nagy szükség van. — „Hitelveink szerint nekünk az iskolát az egyháztól elválasztani nem szabad s teljes önrendelkezésünk alatt álló iskolák nélkül, a legcélszerűbb egyházrendezés mellett is egyházügyünk tövemetszett fához hasonló“, mondá 1857-ben ápr. 20-án a dunamelléki, dunántúli és tiszántúli egyházkerületek képviselőiből álló küldöttség vezére és szónoka a felség előtt.

109. §. A zsinat jog- és hatásköréről tárgyalva, nem lesz érdektelen egy pár szabályt és eljárást, a külföldi egyházszervezetekből feltüntetni, melyek igazolni fogják, hogy mennyire óvatosan járnak el külföldi hitrokonaink, mindazon változtatások vagy módosításokra nézve, melyek az egyházi hitelvekkel, kultusz formákkal, ágendával összeköttetésben állanak.

A porosz államok egyházszervezetében szóról-szóra ez áll: Insofern bestehende agendarische Ordnungen die Verwaltung der Sakramente betreffen, dürfen sie in den einzelnen Gemeinden nicht ohne Zustimmung der Gemeindeorgane verändert werden. . . . Gegen obligatorische Einführung der kirchlicher Bücher z. b. der Katechismuserklärungen, Religionslehrbücher, Gesangbücher, steht jeder einzelnen Gemeinde ein Widerspruchrecht zu. — Ugyanezt találjuk kifejezve a schleswig-holsteini egyházszervezetben (93. §.).

A szász-weimar-eisenachi egyházszervezetben is ki van mondva, hogy az egyházközségekre, azoknak beleegyezésük nélkül, semmiféle újítás vagy módosítás — mely a hitvallással összeköttetésben áll — rájuk nem parancsolható.

119. §. A zsinat 2 elnököt választ, egyet az egyházkerületek püspökei, egyet a főgondnokok közül; egyszersmind helyetteseket is.

4 jegyzőt, 2-tőt az egyházi, 2-tőt a világi képviselők közül.

120. §. A zsinattartás alatt szükséges szolgálati személyzet előállítása, és az irodai szükségletről gondoskodás a zsinati bizottság feladata.

121. §. A zsinat szervezvén magát, mindenekelőtt a zsinati bizottságnak a zsinattartásra vonatkozó előterjesztései vétetnek fel, melyeknek s minden a zsinat elé beterjesztett ügyeknek vagy tárgyaknak előleges áttanulmányozása és véleményzése céljából a zsinat, a maga kebeléből 4 bizottságot alkot u. m.:

1-ső bizottság alkotmányt revideáló, vagy arra vonatkozó javaslatok átvizsgálására; ezen bizottsághoz terlesztetnek az ugynevezett s e r e l m i ü g y e k i s.

A w ü r t e m b e r g i tervezet szerint is: 117. §. Das Bekenntnis der evangelisch-lutherischen Kirche bildet keinen Gegenstand der kirchlichen Gesetzgebung stb. — Das Bekenntnis ist unantastbar.

Az osztrák tartományokban levő prot. egyházak szervezetének 119. §-a így szól: Die Generalsynoden sind nicht berechtigt, das Bekenntnis der Kirche zu ändern.

A braunschweigi egyházszervezet 20. §.: Der Inhalt des Bekenntnisses bildet keinen Gegenstand der kirchlichen Gesetzgebung.

Az erdélyi egyházkerület közgyűlése jogkörébe tartozván eddig a hitczikkek megállapítása, módosítása, változtatása: szintén azon körültekintő és óvatos eljárást tanúsította azon egyházkerület is, hogy a hitczikkek közül a Geleji Katona kánonok (11) szerint a sarkalatosokat (fundamentales fidei articuli) megkülönböztetvén a nem sarkalatosoktól, (non fundamentales) azon elvet vallotta és követte, hogy a sarkalatos hitczikkeken változtatni nem lehet; amennyiben azok változásával egyházunk megszűnnék keresztyén egyház lenni, de a nem sarkalatos hitczikkek módosíthatók és változtathatók. — (Lásd e tárgyra vonatkozólag Dósa Egyházi joga 16. §-ában foglalt alapos indokolást.)

Richter a maga kttünő egyházjogában e tárgyra nézve következő tételt állít fel: Wenn es sich nun fragt, wieweit überhaupt eine Aenderung der in den Bekenntnissen enthaltenen Lehre durch Gesetzgebung zulässig sei, so ist zunächst das, was über alle confessionellen Differenzen hinaus das Gemeingut der verschiedenen Kirchen bildet, dann aber dasjenige als unveränderlich anzusehen, was der Kern und Mittelpunkt der Reformation und ihr kirchenbildendes Princip gewesen ist: die Lehre von der Rechtfertigung durch den Glauben. Mit der Lossagung von jenem in den öcumenischen Symbolen enthaltenen Gemeingute würde eine Landeskirche aufhören eine christliche zu sein, und mit der Absagung von diesem Principe würde sie auf den Namen einer evangelischen keinen Anspruch mehr haben. Dagegen im weiteren ist das in den Bekenntnissen niedergelegte Urtheil kein unfehlbares und abgeschlossenes; es muss vielmehr der Beruf der Kirche anerkannt werden, immer tiefer in den Sinn der heiligen Urkunden einzudringen, und das aus ihnen geschöpfte Wort Gottes mehr und mehr von menschlicher Zu-

2-ik bizottság egyházi rendszabályok átvizsgálására vagy módosítására. Ide tartoznak: a netalán felebbezett törvényszéki ügyek, zsinati képviselők ügyei stb.

3-ik bizottság az egyetemes tanügyet illető tárgyak vagy beadványok véleményezésére.

4-ik bizottság minden másnemű kérvények, indítványok vagy javaslatok előleges véleményezésére.

Mindenik bizottság 10—12 tagból áll.

122. §. A zsinat ülései nyilvánosak.

123. §. Érvényes határozathozatalra a zsinati képviselők $\frac{2}{3}$ -ának jelenléte kívántatik. A végzések a jelenlevők szavazattöbbsége által hozatnak. Egyenlő szavazatok esetében az indítvány vagy javaslat mellőztetik.

124. §. Tanácskozási szabályok.

a) Minden ülés az előbbeni tanácskozás jegyzőkönyvének hitelesítésével veszi kezdetét. A jegyzőkönyv tartalma vagy szövege ellen a kifogás, csak közvetlen a felolvasás vagy hitelesítés alkalmával fogadtatik el.

b) Az elnökség a jegyzőkönyv hitelesítése után értesíti a képviselőtestületet az időközben beérkezett ügyekről, megkeresésekről, kérvényekről, vagy egyesek által beterjesztett indítványokról, — melyek az illető bizottságokhoz tételnek át. Ezek után van helye, egyesek által az elnökséghez intézendő kérdésnek vagy interpellationnak, mely előszóval vagy írásban történhetik; melyre az elnökség feleletét vagy azonnal megadja, vagy 2—3 nap alatt okvetlenül válaszol. — A zsinat vagy egyszerűleg tudomásul veszi a feleletet, vagy tárgyalásra bocsátja. Majd ezek után felolvastattatik a napirend tárgysorozata; mely azonban csak azon tárgyakat foglalhatja magában, melyek

that zu reinigen. Ein solcher Fortschritt kann aber niemals nach einer Anordnung des Regiments geschehen, sondern er wird durch die christliche Wissenschaft vermittelt, die sich in die Tiefen der Schrift versenkt, und aus dieser Gottes Wort in seiner Wahrheit zu Tage fördert, welche als solche von der Kirche erkannt und als ihr Bewusstsein bezeugt wird. So lange aber dieses nicht geschehen ist, hat jede, die Lehre betreffende Anordnung der Kirchenregiments sich innerhalb der Schranken des Bekenntnisses zu bewegen. — (Lehrbuch des kath. und evang. Kirchenrechts 7-e Auflage Leipzig 1874. 494. lap.)

Mindazon módosítások vagy változtatások tehát, melyek a hitelvekkel szoros egybekötetésben állanak, a legnagyobb bölcseséggel és tapintattal eszközöltessenek; az egyházi élet felvirágoztatása legyen a cél, a közérzület és óhaj megfigyelése, a valódi ker. szellem legyen az irányadó.

Ha tehát még a zsinatnak is ily óvatosan lehet és kell eljárni e lélekben járó ügyek körül, mennyivel kevésbé van arra jogosítva egyes lelkipásztor, hogy a maga fejétől változtatásokat tegyen a cultus formák s ágendára stb. nézve?

A zsinat jogkörébe tartozik olynemű egyetemes intézkedések megtétele, melyek az egyetemes magyar reform. egyház anyagi és szellemi jólétét biztosítják.

Itt mindenekelőtt szem előtt tartandó, hogy vannak vidé-

az előbbeni ülés bezártakor az elnökség által már napi rendre kitűzettek volt; a gyűlésnek joga van azonban valamely tárgyat, soron kívül is tárgyalás alá venni.

c) Minden képviselőnek jogában és szabadságában áll a fenforgó tárgyhoz hozzászólni, s ebbeli szándékát felállás által jelenti ki; melyet a jegyzők egyike figyelemmel kísér s az eképen jelentkezőket a szólásra följegyzi.

Itt is érvényesek a 83. §. e) f) g) pontjai alatt foglalt szabályok.

d) Tárgyalás befejezte után végzés kimondása előtt felhívja az elnökség a gyűlés tagjait, akarnak-e még a tárgyhoz szólni? és ha többé szólni kívánó nem jelentkezik, vagy a szólásra jelentkezettek visszalépnek: a szőlők többsége szerint is kimondható a határozat. Tíz tag kívánatára azonban köteles az elnökség a kérdést szavazásra föltenni.

e) A szavazás felállás vagy ülve maradás által történhetik; s minden jelenlevő tag köteles abban résztvenni, s absolut többség kívántatik; kétes esetekben ellenpróba tételik, vagy a szavazók a jegyzők által összeszámítottak; mely megszámitás eredménye ha már egyszer az elnökség által kihirdettetett, többé vita vagy kérdés tárgyát nem képezheti.

f) Tíz tag kívánatára névszerinti, 20 tag kívánatára pedig titkos szavazás rendelendő el.

g) A vita alatti tárgyra vonatkozó indítványok azonnal tárgyalandók, ha a gyűlés azoknak elnapolását vagy mellőzését el nem rendeli. — Önálló indítványok mindig írásban adandók be s a véleményező bizottsághoz tételnek át.

kek, melyekben a reformált egyházak fentartása, a magyar nemzetiség fenmaradásával van szoros és benső viszonyban; vannak igen számos szegény egyházaink, melyek önmaguk erején magukat fen nem tarthatják s ha nem segíeyztetnek, lassankint alásülyednek és a szomorú elpusztulás várakozik reájuk. Az ily helyeken nyomorgó szegény behivatalnokok jajjai és fájdalmi segítségért kiáltanak, melyeket a magyar ref. egyház zsinatának meg kell hallgatni s áldozathozatalok és biztos alapok előteremtése által oszlatni a nyomort, enyhíteni a szükségét és szegénységet. — Ily célból kell fölállítani az egyetemes segélypénztárt vagy domestikát, melynek szükségességét különben már az 1860. évben tartott konvent oly erősen hangsúlyozta; az 1873. évi egyetemes értekezlet pedig felállítását elvileg kimondotta s az egyházkerületek a feletti tanácskozásra felhivattak: hogy mimódon és mily mérvben vélik az önmegadóztatás elvét, az egyetemes segélypénztár javára, saját körükben gyakorlatilag kivihetőnek s alkalmazandónak?

112. §. A jelenlegi népességi viszonyokat véve fel, a dunamelléki kerület 6 választókerületre osztatván fel, körülbelől 52 ezer lélekszám után esnék 2 zsinati képviselő; a dunántúliban szinte 6 választókerület, 36 ezer lélek után 2 képviselő; a tiszáninneniben 40 ezer lélek után 2 képviselő; a tiszántúliban 14 választókerület; 60,000 lélek után 2 képviselő; az erdélyiben 8 választókerület 40,000 lélek után 2 képviselő.

h) A választások a zsinat által is aképen eszközöltetnek, a mint az a kerületeken és a zsinati képviselőkre nézve megállapítva van.

i) Minden ülés bezártakor az elnökség a következő ülés idejét és a napirendet köztudomásra hozza.

k) A zsinat 2 vagy 3 napra elnapolhatja magát; az elnapolásra vonatkozó indítvány a képviselőtestület által lévén tárgyalandó; de ezen idő alatt a bizottságok működni tartoznak s a meghatározott idő lejárván, a zsinati tárgyalások ismét folytattatnak.

l) A zsinat az elnökség által tartott ima és beszéddel záratik be.

m) A zsinat határozatai azonnal kinyomatnak s minden egyház részére megküldetnek; hatályba a zsinat bekezdése után egy hónap múlva lépnek.

125. §. A zsinati képviselők költségeiről gondoskodni az illető egyházkerületek feladata. Kivánatos, hogy nemcsak az egyházi, hanem a világi képviselők is tisztességes napdíjban részesüljenek.

126. §. A zsinati képviselők tartoznak minden ülésben jelen lenni, kik meg nem jelenhetnének, arról az elnökséget kellő időben értesíteni kötelesek. 3 napig elmar-

Minden gyülekezet, a zsinati képviselők választásába, a népesség és az egyháztanácsosok számaránya szerint foly be; t. i. a hol 20 az egyháztanácsosok száma, ott 5 szavazattal járul a gyülekezet a zsinati képviselők megválasztásához, de ebből egy szavazat mindig a lelkipásztort illeti.

Megjegyzendő, hogy a külföldi egyházalkotmányi szervezetek majdnem mindnyájan a zsinati képviselőktől bizonyos eskütételt követelnek; a zsinati képviselőktől igényelt eskü legáltalánosabb és kisebb-nagyobb mérvben elfogadott alakja a következő: Ich gelobe vor Gott, dass ich meine Obliegenheiten als Mitglied der Synode sorgfältig und treu, dem Worte Gottes und den Ordnungen der evangelischen Landeskirche gemäss, erfüllen und darnach trachten will, dass die Kirche in allen Stücken wachse an dem der das Haupt ist Christus.

Hogy a zsinati képviselők esküt tegyenek, nem tartom nélkülözhetlenül szükségesnek, mert miután oly egyének választhatók csak zsinati képviselőkké, kik vagy mint lelkészek, vagy pedig egyházkerületi, egyházmegyei, vagy tanári s tanítói s egyháztanácsosi működésben vannak; eképen az egyház iránti szolgálatra már magukat esküvel különben is elkötelezték: méltán megvárhatja az egyetemes egyház, újbóli eskütétel nélkül is, hogy mindenben az egyház érdekeit tartják szemök előtt.

A 112 ik §-ban foglalt választási módozat ellen fel lehet hozni, hogy az, főképen a szegényebb egyházakra nézve nagy teherrel és költséggel is járhatna; lehetne tehát a zsinati képviselők választását is aképen eszközölni, mint az, az egyházmegyei vagy kerületi hivatalnokokra nézve javaslatba hozatik és gyakorlatban van; t. i. az egyes presbytériumok szavaznak a zsinati képviselőkre és szavazataik a népesség aránya szerint vétetnek; s ezen szavazati ívek a választókerület elnökségéhez küldetnek; a mely aztán a választási módozatok szerint intézkedik; ez mindenesetre könnyebb és kevesebb költségbe kerülő eljárás leend.

dásra engedélyt az elnökség, hosszabb időre a zsinat adhat, de a midőn a póttag helyette vagy helyettök behivandók lesznek.

127. §. A jegyzőkönyvben a meg nem jelent tagok nevei mindig feltüntetendők.

Ö t ö d i k s z a k a s z.

Zsinati bizottság.

128. §. A zsinati bizottság mint a magyarországi ref. egyház egyetemes zsinatának kifolyása és megbízott közege: az egyházkerületek felett álló kormányzati és közgazgatási testület és birói szék egyszersmind.

129. §. Áll összesen 20 tagból, kik közül 10-en nevezetesen az 5 egyházkerület püspökei és főgondnokai, hivataluknál fogva; 10-en pedig mint az egyházkerületek képviselői a zsinat által eszközölt választás szerint tagjai a bizottságnak (lásd 109. §. 4.). E bizottságban minden egyházkerület 4 tag által (2 egyházi és 2 világi) van képviselve. — Ugyanannyi póttag is választandó.

130. §. Az állandó zsinati bizottság a zsinat utolsó napjain s 6 évi időtartamra választatik s működése egyik zsinattól a másik zsinat befejeztéig tart.

128. §. Ismeretes a mélyen tiszt. Bizotts. előtt, hogy a magyarországi ref. egyházban egy határozatképes konventnek felállítása és szervezése épen a legújabb időkben merült völt fel. Az 1873-ik évben tartott egyetemes konvent e fontos tárgyban megtette az indítványt, a melyre vonatkozólag az egyházkerületek nyilatkoztak is. Ugy vélem nem lesz egészen érdektelen, mindezt a határozatképes konvent szervezetét, a mint az a nevezett egyetemes értekezlet által javaslatba hozott, mind az egyes egyházkerületeknek arra vonatkozó határozatait épen most, midőn az országos egyházi hatóság vagy tanács felállításának kérdése, végelintésre és megoldásra vár, részleteiben megismerni. Közlöm azért mind az eredeti konventi tervezetet, mind a kerületeknek arra tett módosításait és határozatait, szóról-szóra az illető jegyzőkönyvek alapján.

(Lásd alább táblás összeállításban.)

Szükségesnek tartom még fölemlíteni, hogy azon kérdés: van-e szükség oly szerkezetű konventre, mint a minőt az 1873. évben tartott egyetemes értekezlet javaslatba hozott, irodalmi téren is megvitátást nyert, lásd Magyar prot. egyházi és iskolai Figyelmező 1873. évi folyamban: „A magyar ref. egyház számára egyházi főhatóságul felállítatni szándékolt konventről“ czimű czikket Révész Imrétől. „Történelmi adalékok azon kérdés eldöntéséhez, hogy milyen lehetett a magyar ref. egyház General-konventje 1848 előtt.“ Tiszántúlitól; az 1874-ik évi folyamban: „Konvent“ Czelder Mártontól. Egyházi reform. folyóiratban 1873. évi folyam: „A konvent kérdéséhez“ Kovács Alberttől.

Részemről azon meggyőződésben vagyok hogy ha egyházalkotmányunkat a zsinat presbyteri elvek szerint akarjuk összeszerkeszteni: az országos zsinat tekintetvén a legfőbb egyházhatóságnak, mely tehát minden 6-ik évben egybegyül és intézkedik, tökéletesen elegendő lesz, legfeljebb 20 tagból álló

131. §. Ezen bizottság is egyházi szervezetünk többi hatósági közegeinek megfelelőleg kettős, u. m. egyházi és világi elnöklettel bir; s ugy egyházi elnökét a püspökök, mint világi elnökét a főgondnokok közül általános szavazat-többséggel választja.

132. §. Jegyzőit — egy egyházi és egy világi jegyzőt, szintén a maga kebeléből — választja.

133. §. Összejövetelének s tanácskozásának ideje és helye, esetenként mindig az elnökség által tüzetik ki.

134. A bizottsági tagok utiköltségeiről és napdíjjairól gondoskodni az illető egyházkerületek feladata.

135. §. A zsinati bizottság, mint az országos zsinat megbízott képviselője, képviseli a magyar ref. egyházat mind az állam, mind a többi hitfelekezetek irányában minden oly ügyben, mely az egyházat egyetemesen érdekli; s intézkedik mindazon ügyekben, melyeket az egyházkerületek hozzá felterjesztenek.

136. §. Örökdik a felett, hogy az egyház szervezetében és kultuszában, az egyöntetőség és a protestáns jellem megtartassék; az egyetemes zsinat határozatai megvalósíttassanak; az egyház törvényes jogait bárhonnán jövő megtámadás ellen és sérelmi ügyekben védelmezi, azok elhárítására nézve a szükséges intézkedéseket megteszi; s még oly ügyekben is, melyek a zsinat hatás- és jogkörébe tartoznának szoroson, de elintézésök sürgős és halasztást nem szenvedhet: intézkedhetik, a zsinat utólagos jóváhagyásának reményében; vagy pedig indítványozza, hogy a felforgó rendkívüli ügyek, s kérdések, biztos és czélszerű megoldása tekintetéből: rendkívüli zsinat hívassék egybe.

zsinati bizottság szervezése, oly modorban, amint annak előállítása tervezetemben megkísérltetett. — Az a tervezett konvent nagy számból áll és igen költséges egyházhatóság lenne; de meg ilyen zsinati bizottságokra számos példát találunk a külföldi egyházszervezetekben is; ott van a porosz államokban a Synodalvorstand és Synodalrath, Württembergben a Landes-Synodausschusz; Badenben a Synodausschusz, a helvét kantonokban majd mindegyikben szinte a zsinati bizottság, a hollandi és francia egyházszervezetben is ott látjuk a zsinati bizottságokat stb.

Kérdésbe lehet tenni, hátha oly körülmények állanak elő, hogy a zsinati bizottság megválasztatik, de a 6 évi vagy akár-hány évi ciklus szerint, a zsinatok meg nem tarthatók? s a megválasztott rendes és póttagok elhalnak: akkor miképen történik a bizottság kiegészítése? kiegészítheti-e maga-magát, vagy az egyházkerületi közgyűlések jogosítva lesznek választani bizottsági tagokat? Csekély véleményem szerint a zsinattól nyervén ezen bizottság megbízását, mindaddig míg másik zsinat nem hivatik össze, végezi a maga teendőjét, ha t. i. még annyi számból áll hogy érvényes határozatokat hozhat; de ha a rendes és póttagok száma annyira leszállana, hogy a kívánt számban a tagok nem jelenhetnek meg: akkor természetesen megszűnt

137. §. Az összes tanügy összhangzatos fejlődését vezeti és irányozza; arra nézve az általános elveket megállapítja; az egyes egyházkerületeknek a tanügyi állapotekról beterjesztett jelentései nyomán, a teendő szükséges intézkedésekre az egyházkerületek figyelmét felhívja; a tanügy könnyebb kezelése végett saját közege gyanánt egyetemes tanügyi bizottságot alkot, melynek munkálatai felülbírálás végett eleibe terjesztetnek. Ezen tanügyi bizottságba nem bizottsági tagok is, mint a tanügy terén szak-
férfiak vétetnek fel, az egyházkerületekből.

138. §. Vezeti és intézi a missiói ügyeket s ezekre nézve önálló missiói bizottságot szervez.

139. §. Egy országos ref. egyházi domestika felállításiáról és biztos fentartásáról gondoskodik; melyből aztán pénzalapjának erejéhez képest segíyezi azon szegény gyülekezeteket és népiskolákat, melyeknek fentartása az egyetemes egyház érdekéből szükséges.

140. §. Örökdik azon közpénztárak és alapítványok felett, melyek az egyetemes ref. egyház tulajdonai.

141. §. Az egyetemes zsinatra az előmunkálatokat teljesíti; a zsinati képviselők választási jegyzőkönyvét felülvizsgálja s ha a választás ellen kifogások terjesztetnek hozzá, azokat megvizsgálhatja, a választás érvényességében vagy érvénytelenségére nézve ítéletet mond, s új választást rendelhet el.

142. §. A zsinati bizottság eljárásáról és működéséről csak az egyetemes zsinatnak felelős, a mely elé köteles intézkedéseiről vezetett jegyzőkönyvét fölterjeszteni.

működni; sem az egyházkerületeknek, sem annyival kevésbé magának a bizottságnak, nem lehetvén joga új választás megtételére vagy a kiegészítés eszközlésére.

Magától értetik, hogy az állandó zsinati bizottságnak épen az az egyik fő feladata közremunkálni, hogy az országos zsinat a meghatározott ciklus szerint rendszeresen megtartassék; s ha az rendkívüli körülmények vagy események következtében megtartható nem lenne, mindent elkövetni, hogy a közel jövőben összegyűlhessen legalább annyi időre, hogy a zsinati bizottság újból megválasztassék, hogy így az működésében fenakadást ne szenvedjen.

Ha hazai alkotmányos életünk biztosan fejlődhetik: akkor ref. egyházunk alkotmányos életfejlődése is biztosítva leend; s oly rendkívüli esetek alig merülnek fel hogy 6—10 év alatt, a ref. egyház, zsinatát meg ne tarthatná; az csak akkor állhat elő, ha nehéz megrázkódások érnék szegény magyar hazánkat, vagy oly elemek kerülnének felül s emelkednének túlsúlyra a magyar állam kormányzatánál, melyek a protestantismusnak, felvilágosodásnak s még a magyar nemzetiségnek is határozott ellenei; a melyektől óvja meg nemzetünket jó szelleme és valódi keresztényies gondolkozása.

Balogh Ferencz, felelős szerkesztő és kiadó.

Debreczen 1878. Nyomatott a város könyvnyomdájában.

E számhoz háromnegyed iv melléklet van csatolva.

Melléklet az „Evangyeliomi protestáns lap“ 15-dik számához.

143. §. A zsinati bizottság mint törvényszék is működik a hozzá felterjesztett ügyekben. (Lásd az egyházi fegyelmi szabályok között.)

144. §. Az állandó zsinati bizottság üléseiben érvényes határozatok hozatala vagy intézkedések elrendelése végett: 14 tagnak jelenléte kívántatik; s határozatait általános szótöbbséggel hozza, de a mely tárgyakban a jelenlevő tagok $\frac{1}{3}$ -ad része ellenkező véleményben van, azok a zsinat elé terjesztendők, s végre nem hajthatók.

145. §. Midőn az illető rendes tagok, betegség vagy más rendkívüli körülmények közbenjötté miatt a gyűlésen meg nem jelenhetnek, elmaradásukról az illető e. kerületi elnökséget előre tudósítsák, a mely ilyenkor azonnal intézkedik, hogy póttagok által helyettesítve legyenek. A püspökök és főgondnokok helyébe is választandók és küldhetők póttagok vagy helyettesek.

Az 1873. évben tartott konvent által ajánlott konv. szervezet.

I. Szerkezete.

1. A konvent a magyarországi ref. egyház összes t. i. a dunamelléki, dunántúli, tiszáninneni, tiszántúli és erdélyi kerületeinek egyetemes közgyűlése

2. Áll összesen 50 tagból, kik közül 10-en, nevezetesen az 5 egyházkerület püspökei és főgondnokai, az erdélyi egyházkerület világi főgondnokai közül is csupán 1 számmittatván ide, hivataluknál fogva, 40-en pedig mint az egyházkerületeknek képviselői választás szerint tagjai a konventnek. Mely 40 képviselőből, tekintettel egyfelől a gyülekezetek, — másfelől a lelkek számára, esik 6 a dunamelléki, 6 a dunántúli, 6 a tiszáninneni, 14 a tiszántúli és 8 az erdélyi egyházkerületre.

3. Az egyházkerületek konventi képviselőiket a fentebbi 2-ik pont szerint rájuk eső számban, fele részben egyházi, fele részben világi tagokból, különben is képviselői alapon álló közgyűléseiken, három évi időtartamra választják s azoknak utiköltségéről és napii díjjaikról saját egyházkerületeik gondoskodnak.

4. A konventi tagok egyházkerületeiktől utasítást nem kapnak; azonban mindegyik egyházkerület a konventi tárgyalásra kitűzött kérdések felett, nézetét tájékoztatásul, jegyzőkönyvileg a konventen kifejezheti.

5. A konvent az egyházi szervezet többi hatósági közegeinek megfelelőleg kettős u. m. egyházi és világi elnöklettel bír; s ugy egyházi elnökét a püspökök, mint világi elnökét a főgondnokok közül, általános szavazattöbbséggel, 3 évi időtartamra választja.

A tiszáninneni egyházkerület

I. Szerkezete.

1. A konvent a magyarországi ref. egyház összes t. i. dunamelléki, dunántúli, tiszáninneni, tiszántúli és erdélyi kerületeinek egyetemes képviselőlete.

2. Áll összesen 50 tagból, kik közül 10-en, nevezetesen az 5 egyházkerület világi főgondnokai és püspökei stb.

40-en pedig mint az egyházkerületeknek képviselői, titkos szavazat útján választás szerint stb.

3. Az egyházkerületek stb.

három évi időtartamra választják titkos szavazat útján stb.

4. A konventi tagok egyházkerületeiktől kötelező utasítást nem kapnak.

5. A konvent stb.

általános titkos szavazattöbbséggel stb. választja.

Az erdélyi egyházkerület

által elfogadva és szövegezve.

mint a tiszáninneni.

mint a konventi tervezet.

3. mint a konv. tervezet.

4. mint a konv. tervezet.

5. A konvent elnököt és alelnököt szabadon választ saját kebeléből, 3 évi időtartamra.

A dunántúli egyházkerület

I. A szervezetet illetőleg

Áll a határozatképes konvent 1—8. pontok szerint, amint az, az 1873-ki konvent által tervezve volt.

Az 1873. évben tartott konvent által ajánlott konv. szervezet.

6. Jegyzőjét is a konvent, általános szavazattöbbséggel, 3 évi időtartamra választja.

7. Az egyetemes egyház pénzeinek mily módoni kezelése felett maga által alkotandó szabályzat szerint intézkedik, tekintettel arra, hogy minden kiadás csak konventi határozat folytán, vagy a végrehajtással megbízott elnökség utalványára történjék.

8. A konvent közgyűlésének ideje és helye, esetenként mindenkor a megelőzőt konventi közgyűlésen, vagy annak megbízásából az elnökség által tüzetik ki.

II. Hatásköre.

9. A konvent a magyarországi ref. egyház legfőbb kormányzási s közigazgatási testülete s mint ilyen, a hazai egyetemes ref. egyház nevében és tekintélyével intézkedik.

10. Képviseli a magyar ref. egyházat mind az állam, mind a többi hitfelekezetek irányában minden oly ügyben, mely az egyházat egyetemesen érdekli; érintetlenül hagyatván az egyes egyházkerületek autonómiája, annyira, hogy azon kérdések, melyek az egyházkerületek belügyeihez tartoznak, konventi intézkedésnek tárgyát nem képezik.

11. Az egyház törvényes jogait bárhonnán jövő megtámadás ellen védelmezi.

12. Intézkedik azon egyes sérelmi ügyekben is, melyeket az egyházkerületek közgyűlései felterjesztenek.

13. Mint legfőbb kormányzási testület örökös a felett, hogy az egyház szervezetében és cultusában az egyöntetűség és a prot. jellem megtartassék.

14. Az összes tanügy összhangzatos fejlődését vezeti és irányozza; arra nézve az általános elveket megállapítja; az egyes egyházkerületeknek az iskolai állapotokról beterjesztett jelentései nyomán, a teendő szükséges intézkedésekre az egyházkerületek figyelmét felhívja; a tanügy könnyebb kezelése

A tiszáninneni egyházkerület

6. Jegyzőjét is a konvent általános szavazattöbbséggel, titkos szavazattal 3 évi időtartamra választja.

7. mint a konventi tervezet.

8. mint a konventi tervezet.

9. elhagyatik.

9. mint a konventi tervezet 10-ik pontja.

10. mint a konventi tervezet.

11. dtto.

12. Örökös a felett, — hogy az egyház szervezetében és cultusában az egyöntetűség és a prot. jelleg megtartassék.

13. Az összes stb. —
— — — — —
— — — — —
az egyes egyházkerületeknek úgy az egyházi mint iskolai stb.

Az erdélyi egyházkerület

6. Jegyzőjét is a konvent általános szavazattöbbséggel 3 évi időtartamra választja saját kebeléből.

7. mint a konventi tervezet.

8. mint a konventi tervezet.

9. A konvent a magyarországi ref. egyház legfőbb közigazg. testülete mindazon ügyekben, a melyek hatásköréhez tartoznak.

10. mint a konventi tervezet

ezen pótlékkal: nem képezhetik.

11. mint a konventi tervezet.

12. dtto.

13. Az összes tanügy összhangzatos fejlődését irányozza, arra nézve stb. mint a konv. tervezet.

A dunántúli egyházkerület

által elfogadva és szövegezve.

II. A konv. hatáskörét illetőleg

1. Képviseli a magyar ref. egyházat mind az állam, mind a többi hitfelekezetek irányában; és határoz mindazon ügyekben, melyeket az egyházkerületek előleges megvitatás után hozzá felterjesztenek.

2. mint a konventi tervezet.

3. dtto.

4. Amennyiben az egyházkerületek által megbízatik, örökös a valóságos könyvek s azokban a prot. jellem megtartása felett.

5. A ref. egyházkerületek által alakítandó egyetemes tanügyi bizottság munkálata, s a kerületek által az iskolák állapotáról hozzá beterjesztett jelentések s kifejezett tanügyi elvek figyelembe vételével, az összes tanügy összhangzatos fejlődését vezeti és irányozza.

Az 1873. évben tartott konvent által ajánlott konv. szervezet.

véggett, saját közege gyanánt, ugynevezett egyetemes tanügyi bizottságot alkot, melynek munkálatai felülbírálás véggett eleibe terjesztetnek be.

15. Örökös az azon közpénztárak és alapítványok felett, melyek az egyetemes ref. egyház tulajdonai, akár a hazában, akár a külföldön legyenek azok.

16. Pénzalapjának erejéhez képest segítyezi azon szegény gyülekezeteket és népiskolákat, melyeknek fentartása az egyetemes egyház érdekéből szükséges.

17. Közpénztára javára akár önkéntes, akár bizonyos kulcs szerinti adakozásra a hazai ref. egyház összes hiveit felhívhatja; új teher kivetésénél azonban az egyházkerületek beleegyezése megkívánatik.

18. Intézkedik minden oly közgazgatási vagy peres ügyben, melyet bármely egyházkerület közgyűlése hozzá felterjeszt vagy felebbez.

19. A fentebbi 17 pont alatt fentartott eset kivételével, hatáskörébe tartozó minden ügyben végérvényesen határoz.

A tiszáninneni egyházkerület

Vezeti és irányozza továbbá a missiói ügyeket.

14. mint a konventi tervezet.

15. mint a konventi tervezet.

16. Közpénztára javára stb. — — — — — szuperintendenciák utján felhívhatja; stb.

17. Intézkedik stb.

18. A fentebbi 17 pont alatt fentartott eset kivételével, hatáskörébe tartozó ügyekben határoz.

Az erdélyi egyházkerület

által elfogadva és szövegezve.

a tanügyi bizottságba konventen kívüli szakférfiak is felvehetők.

14. Mint a konventi tervezet.

ugy azonban, hogy azokat csak azon célra fordíthatja, a melyre eredetileg rendeltetvék.

15. Közpénztára javára a hazai ref. egyház összes hiveit vagy az e. kerületeket, adakozásra felhívhatja.

16. Határozatait általános szavazattöbbséggel hozza, de a mely tárgyakban a jelenlevő tagok $\frac{1}{3}$ része ellenkező véleményben van, azok újra az egyházkerületekhez utasítandók.

A dunántúli egyházkerület

6. Örökös az azon pénztárak és alapítványok felett stb.

7. Akár önkéntes, akár bizonyos kulcs szerinti adakozásra a hazai ref. egyház összes hiveit egy országos ref. egyházi domestica felállítására felhívhatja, melyből pénzalapjának erejéhez képest segítyezi ama szegény gyülekezeteket és népiskolákat, melyeknek fentartása az egyetemes egyház érdekéből szükséges.

8. Intézkedik minden oly közgazgatási vagy fölmerülhető vizsgált ügyben, melyet valamely e. kerület közgyűlése hozzá felterjeszt.

9. A lelkesi vizsgák lehető egyöntetűségét az összes e. kerületek kívánatára megállapítja.

10. Általában mindazon ügyekben, melyek az e. kerületek által az előleges megvitattatás után eldöntés véggett hozzá felterjesztettek: általános szavazati többséggel végérvényesen határoz.

(Lásd az 1873. évi egyetemes konventjének jegyzőkönyvét. Kiadta Filó Lajos konventi jegyző Kecskemét, 1873. 20. sz. végzés. Tiszáninneni e. k. 1873. szept. jegyzőkönyve 26. és 27. sz. Erdélyi e. k. 1874. ápr. 72. sz. a. Dunántúli e. k. 1875. máj. 178. sz. a.)

A dunamelléki e. kerület 1874. májusi közgyűlésében 56. sz. alatt következőleg határozott: a magyarországi ref. egyház 1873. évi konventje jegyzőkönyvének 20. sz. a. Convent szervezete czimmal foglalt szabályjavaslat felolvasatván, minden változtatás nélkül elfogadtatik s e határozat a konvent elnökének tudomására hozatik.

A tiszántúli e. kerület 1873. októberi gyűlése 256. számú végzésében eképen határozott: „egyházkerületünk nézete és ítélete szerint, csak az egyetemes zsinat lévén hivatva jogérvényesen határozni azon kérdés felett, hogy van-e szükség ily széles körű, teljes jogérvénnyel bíró konventre és ha van, minő hatásköre legyen annak? nem érzi magát egyházkerületünk eddig vallott és követett egyházalkotmányi elveinek megtagadása nélkül, hivatottnak és feljogosítottknak, ezen még eddig nem létezett egyházi legfőbb hatósági intézmény létrehozatalához és megvalósításához tényleg hozzájárulhatni; mindamellett avégre, hogy a konvent ügye a zsinaton előterjesztessék és hogy a zsi-

natig is a konventre vonatkozó eszmék és nézetek tisztáztatassanak, az eszmeccserét és vitatást e téren elfogadja stb. stb.

(Folyt. köv.)

Tóth Sámuel.

Alapszabály-javaslat,

a „Tiszántúli ref. egyházkerületi középiskolai tanár-egylet“ számára.

I. Szakasz.

Az egylet czime, célja és eszközei.

1. §. A tiszántúli ref. egyházkerületbeli középiskolák tanárai, ismerve a jelenkori haladás egyik fő eszközének a társulásnak erőfokozó jótékony hatását, addig is mig társulási működésüket szélesebb körre kiterjeszthetnék, saját körükben egyesületet alakítanak, melynek czime: „Tiszántúli ref. egyházkerületi középiskolai tanár-egylet“ központja Debreczen.

2. §. Az egylet célja: általában ugyan az összes hazai, de különösen a prot. felekezeti középiskolai tanügy előmozdítására törekedni; az egyházkerületbeli felekezeti középiskolákat egymással lehető összhangzásba hozni; azokban az oktatás és nevelés ügyét, kölcsönös összetartás, buzdítás és támogatás által emelni s egyesült erővel oda munkálni, hogy az egyházkerület kebelében levő felekezeti középiskolák, a prot. szellem fentartása mellett, a jelenkor kívánalmainak minden tekintetben megfelelő, önkormányzati jogukat történeti multjokhoz hiven, jövőjük biztosítására s fontos nemzeti hivatásuk betöltésére használják.

3. §. Evégre az egylet felváltva más-más középiskola székhelyén vándorgyűléseket tart; azokon a középiskolák és tanárok állapotát bizodalmas közlések által alaposan megismerni igyekezik; az így szerzett tapasztalatokhoz képest a netalán mutatkozó hiányok megszüntetéséről tanácskozik; határozatokat hoz, a melyeket aztán minden tanárkar a maga körében megvalósítani törekszik; indítványokat terjeszt elő és fel az egyházkerülethez s az egyes iskolákat fentartó egyházi testületekhez; ismerteti és bírálja a használatban levő vagy használatba veendő tankönyveket; egységessé igyekezik tenni a tantervet, tanmódszert, rendtartást és iskolai fegyelmet; értekezéseket tart egyes nevelés-oktatásügyi kérdések felett; alkalmat szolgáltat az eszmecserére s a tisztársaknak egymással közelebbi érintkezésére.

4. §. Ha az egylet körülményei és anyagi ereje engedik, szakközlönyt is fog majd kiadni; egyelőre azonban csak egy-egy évkönyv kiadására szorítkozik, mely az egylet működéséről, a gyűlés folyamáról, intézkedéseiről s az egyházkerületbeli iskolák állapotáról szóló tudósításokat tartalmazza.

II. Szakasz.

Az egylet tagjai.

5. §. Az egylet tagjai négyfélék: alapító, tiszteletbeli, rendes, és pártoló tagok. — Alapító tagok azok, kik az egyesület részére egyszer mindenkorra legalább 50 frtot befizetnek, vagy annak kellő biztosítása mellett alapítványuk 6% kamatának rendes fizetésére magukat kötelezik. — Tiszteletbeli tagok oly férfiak választatnak meg, kik a nevelés- és oktatásügy körül kiváló érdemeket szereztek. — Rendes tagok az egyházkerületbeli felekezeti tanügy iránt való érdeklődésöknek az egyesületbe belépés által jelét adják. — Pártoló tag lehet minden valláskülönbség nélkül mindaz, ki az egylet célját pártolni és ezáltal a magyar nemzeti irányu tanügy emelkedését előmozdítani kívánja.

6. §. Az alapító tagok alapítványaik felajánlásával önként jelentkeznek. — A tiszteletbeli tagokat az egyleti közgyűlés választja. — A rendes és pártoló tagok az alakuláskor önkénytes aláírásuk által válnak az egylet tagjaivá, későbbben jelentkezők pedig egy rendes egyleti tag ajánlatára vétetnek fel.

III. Szakasz.

A tagok jogai és kötelességei.

7. §. Az alapító, tiszteletbeli és rendes tagoknak joguk van az egyleti gyűléseken a határozatok hozatalába szavazataikkal befolylni, indítványokat tenni; oly esetekben, midőn az egyletnek valamely fontos ügyet illetőleg időközben kell nyilatkozni, szavazataikat levél útján is beküldeni; rendes vagy pártoló tagot ajánlani; értekezéseket tartani és a vitatkozásokban részt venni.

8. §. Választó minden alapító tiszteletbeli és rendes tag, választhatók csak a rendes tagok.

9. §. A pártoló tagoknak joguk van a gyűléseken a tanácskozásokban részt venni, indítványozni, vitatkozni, értekezéseket tartani, sőt tudományos és módszertani kérdések eldöntésénél szavazni is.

10. §. Az egylet évkönyveiből egy-egy példány minden tagnak ingyen adatik.

11. §. A rendes és pártoló tagok az aláíráskor vagy bevételéskor három iskolai évre kötelezik magukat, s ennek folytán köteleztetnek az évi tagsági díjat — mely egyelőre 2 frtban állapittatik meg — minden újév első napjáig az egyleti pénztárnokhoz befizetni, s ezzel és az egyleti gyűléseken nyelendő megbizataik hűségessé teljesítésével az egyesület céljait előmozdítani. — Az alapító tagok évdíjját fizetni nem tartoznak.

12. §. Az egyesületből kilépni a három év eltelte után is csak írásilag kifejezett nyilatkozat alapján lehet.

IV. Szakasz.

Az egylet ügykezelése.

13. §. Az egylet ügyeinek kezelését egy állandó bizottság végzi, melynek megbizata egyik gyűléstől a másikig tart.

14. §. Az állandó bizottság áll az elnökből, a jegyzőből, a pénztárnokból s négy debreczeni és nyolcz vidéki tagból.

15. §. Az állandó bizottság feladata: a gyűléstartáshoz szükséges előintézkedéseket megtenni, a gyűlés tárgyait előkészíteni, a tanügy terén felmerülő nevezetesebb jelenségeket figyelemmel kísérni, és gondoskodni, hogy azok a gyűlés tárgyai közzé felvétessenek, a tankönyvek felül bíraltos ismertetéséről gondoskodni, a gyűlés előtt felolvasandó értekezések tárgyról tudomást szerezni, a benyújtandó indítványokat előre átnézni, a gyűlés menetét meghatározni s általában az egylet ügyeit vezetni, és az évkönyv s esetleg megindítandó folyóirat kiadásáról intézkedni.

16. §. A közgyűlés évenként mindig a nyári nagy szünidő alatt a megelőző közgyűlés által kitűzött helyen és állandó bizottság által legalább két héttel előre kihirdetett napon tartatik.

17. §. A közgyűlésen a jelenlevők általános szavazattöbbséggel határoznak s választják a tisztviselőket; az alapszabályok megválasztására azonban a beirt tagok fele részének jelenléte szükséges, és a jelenlevők $\frac{2}{3}$ -ad részének szavazata dönt.

18. §. Az egyleti közgyűlések nyilvánosan tartatnak.

19. §. Az elnök tiszte: az egylet ügyeit a bizottsággal egyetértve vezetni; az egyletet az egyházkerületnél s hatóságoknál képviselni; a vidéki tagokkal érintkezni; a gyűléseket kellő időben kihirdetni, megnyitni és azokon elnökölni az egylet nevében minden fontosabb iratot aláírni; a pénztárból kiutalványozásokat eszközölni; a tagok közül egyeseket valamely ügy előterjesztésével, értekezéssel vagy jelentéstétellel megbizni; szóval az egylet érdekében s annak javára és céljai előmozdítására minden lehető módon és eszközök által közremunkálni.

20. §. A jegyző a gyűlések jegyzőkönyveit s általában az iroda ügyet vezeti; az egyleti irományokat szerkeszti s az elnökkel együtt aláírja; a kezénél levő irományokat gondosan őrizi; az egylet működéséről jelentést tesz, és az évkönyv s esetleg folyóirat szerkesztését az elnökkel és megbizottakkal együtt végzi.

Folytatása a mellékleten.

21. §. A pénztárnok az alapítványokat és tagsági díjakat általában az egylet minden jövedelmét beszedi és takarékpénztárban gyümölcsözőleg kezeli; a kiadásokat az elnök utalványozása mellett teljesíti; az egylet vagyoni állásáról minden gyűlésen szabályszerűen számol; az egylet tagjainak számát a jegyző ellenőrködése mellett nyilván tartja s minden utasítást felelősség terhe alatt teljesíti.

22. §. A központi és vidéki bizottsági tagok feladata: a gyűlés előkészítésében az elnökkel és többi tisztviselővel együtt ténylegesen befolyjni; értekezésekről, indítványokról, könyvismertetésekről és birálatokról gondoskodni; a pénztári számadást megvizsgálni; az évkönyv vagy folyóirat összeállításában lehetőleg részt venni; az elnöktől vett megbízásokban eljárni s az elnöknek az egyleti ügyek vezetésében munkálkodásukkal segítségére lenni.

V. Szakasz.

A választások.

23. §. A választások a közgyűlésen szavazó czédulák beadásával általános szavazattöbbséggel történnek.

VI. Szakasz.

Az egylet feloszlása.

24. §. Az egylet netaláni feloszlását a beirt tagok felelőssége 2/3-ad szótöbbséggel mondhatja ki, mely esetben az egylet vagyona a feloszlató gyűlés által kitűzendő iskolai célra fog fordíttatni.

Hittanhallgatóink érdekében.

És hogy állanak a viszonyok Svájcban? mi sem nehezebb, én legalább mindinkább azon véleményre kezdek jutni, mint a svájci egyházviszonyokat tanulmányozni. Az egész egy nagy rendezetlen mozaiktábla. különféle faju és színű kövekből összerakva. Minden újabb kérdéssel száz mellékkörülménnyel is számolni kell, az egészre nézve egy mérvadó fokot fölláítani lehetetlen. De szerencsére, tárgyunkra nézve mégis meglehetősen egység uralkodik az egyes kantonokban. A nagyobb városokban hol a lelkészek mellett több segéd—Helfer áll, nincs szükség a hittanhallgatók segélyére. Bern kantonban az egyház osztályokba — Classe — van sorozva s minden osztályban van egy u. nev. Classhelfer, rendes papi egyén, ki egy vagy más oknál fogva nem vállal, vagy nem vállalhat állandó lelkészi hivatalt s szükség esetén ez prédikál egyes lelkészek helyett. De e mellett is a hittanhallgatóknak nem csak hogy meg van engedve a prédikálás, de sőt kötelezve is vannak arra. Többeknél kérdezősködtem s mindannyian biztosítanak, hogy szükség esetén, mi a Classhelferek mellett is beállhat, az iskolatanítók is végezhetnek isteni tiszteletet. Saját tapasztalat után írom, hogy Bâselből hetenként járnak ki a hittanhallgatók vidékre prédikálni. A lelkészek, kiknek segítségre van szükségük irnak, péld. a bâseli theologiai alumneum főnökének s ez uton mennek ki e derék intézetből azon hittanulók, kiknek netán némi pénzsegélyre szükségök s az önképzés ez eszközehez egyáltalában kedvük van. Kedvezőtlen benyomást tesz azonban az emberre s meglehetősen zilált állapotokra mutat azon körülmény, hogy e hittanhallgatók sok helyen — péld. Zürich vidékén és Bern kantonban, kereszthetnek is, még Graubündenben ez, mi csak is úgy van jól, szigoruan el van tiltva s általában itt rendes körülmények között csak oly theologus léphet szókékbe, ki már négy szemesztert eltöltött valamelyik theologiai fakultáson. E szokás, hogy

egy helyeken a hittanulók is kereszthetnek, éles ellentétben áll a skót intézménnyel, melyszerint a segédlelkészi szolgálatban álló hittanhallgatóknak — licentiate (ők nem használják a candidate, csak a licentiate nevet, eltérőleg a német szokástól és megkülönböztetéstől) sincs megadva a sákramentumok kiszolgáltatására vonatkozó jog, hanem ez csakis rendes lelkészeknek van fentartva. Svájcban is felöltik a prédikáló hittanhallgatók a hivatalos lelkészi öltönyt.

Ha jól vagyok értesülve, a cseh református egyház is utat enged jövendőbeli lelkészeinek az egyházi szószékekre, mihelyt azok erre engedélyt mutatnak föl valamelyik egyházi hatóságtól, vagy a bécsi theologiai fakultástól. Itt is prédikál szükség esetén a tanító is, ez hivatalos öltöny nélkül, a hittanhallgató hivatalos öltönyben.

Nincs más czélom e cikk írása közben, minthogy e lap tisztelt olvasóit magasabb pontra vezéreljem föl, honnan mert a látás horizontja sokkal kiterjedtebb, biztosabban is átlehet tekinteni a szóban forgó tárgyat. Nehány külföldi egyház eljárását hoztam föl, a mint az anyag épen közelemben volt, bővebb utánjárás után többet is fölhozhattam volna. És az sohasem árt, ha tudjuk, mint járnak el a külföldi egyházak egyik, vagy másik dologban, de a mivel az nincsen mondva, hogy sajtátsunk is el tőlük mindent, akár illik, akár nem a mi viszonyaink keretébe.

Én is gondolkodtam e tárgyról s othoni viszonyainkat illetőleg sem forgolódom a teoriák szürke ködében. Református lelkészi családok rokoni körében sok szép napot, több hosszú, bár nagyon hamar is elrepült, szünidőt töltöttem s a csöndes békés meglegedettség e lakáiban, nyertem kedvet e pályára, melyre még ma is képezem magamat. E lelkészi lakokban volt elég alkalmam népünkkel is összejöni s megismerni gondolkozását, érzületét. Csüngjön e nép bármily kegyelettel is szeretve tisztelt lelkészén, mert hála Istennek, vannak még nekünk sok ilyen lelkészeink, örömmel hallgatja ifju emberek tanítását is, főleg ha tudja, hogy azon ifju emberek jövőben hivatásszerűleg fogják onnan az egyházi szószékből hirdetni a vallás olyannyira szükséges igéit. Én tehát, a mennyire ellene fognék munkálni annak, hogy gymnáziumi tanulók, sokszor majdnem gyermekek hirdessék a szószékből az Ur igéit s a mily nagyon szeretném hogy jogászok is lépjenek már valahára föl azon helyre, melyre más hivatás szükséges, mint minőt ők magoknak választottak: époly határozottsággal megengedném hittanhallgatóinknak a prédikálást olyanforma megszorítással, hogy a gyakorlati theologia tanára előtt kiállott próbaszónoklattal bizonyítsák be ahoz megkivántató képességüket s elmondandó egyházi beszédek is tartassanak valamely módon ellenőrzés alatt. A legáció intézményét még sokáig nem lehet eltörteni, itt tehát a lehető visszaéléseket csak a kiküldendő ifjak szigorú ellenőrzése által lehet megelőzni. Ha jól tudom, Debreczenben ez idő szerint már gyakoroltatik ily ellenőrzés a legációba menendő kezdő theologusok s jogászok irányában.*)

Mi az iskolatanítókat illeti, szoktassuk népünket ahoz, hogy lelkész akadályoztatása esetén elégedjék meg egyszerű énekléssel és imával, vagy ha ez népünk konservatív jelleme miatt nem lehehetséges, szabályozzuk valami — képen úgy a kérdést, oldjuk meg úgy a feladatot, hogy Isten országának e fontos ügyéből sehol könnyelmű guny ne üzessék, de sőt az minden oldalról kellő tiszteletben részesüljön. Hogy mint lenne ez minden

*) Legujabban, éppen most, az egyházi beszédek is letisztázva bekivántattak megtekintés vegett a legációba menendőktől. Szerk.

esetben elérhető, nem tudom, de vitatása nem is tartozik fölvevett tárgyamhoz.

Cikkemnek főcélja volt a hittanhallgatókat venni pártfogás alá. Ha minden szakban meg van az illetőnek engedve, sőt meg is kívánják tőle, hogy magát jövő múködési köre munkáiban gyakorolja, mi is megengedhetjük azt hittanhallgatóinknak, föltéve, hogy előzetes próba után jelét adták képességüknek. Ha minden előzmény nélkül elvonjuk tőlök e munkakört, ha ridegen kizárjuk őket az egyházi szószékről, a mily rossz hatást okozna ez legtöbb gyülekezetünkknél, époly sokat, vagy még többet vesztenének vele maguk hittanhallgatóink. És kérdésbe tehető, hogy Isten országának ügyét elébb mozdítanók-e ezen korlátozással? A homilétikai órák s a tanulótársak előtt tartott szónoklati gyakorlatok soha nem érnek föl egy rendes gyülekezet előtti isteni tisztelet vezetésével. Amott tán megtanulnak szépen gestikulálni, helyesen hangsúlyozni, de csak emitt tanulják meg fölfogni a templomi szónoklat nagy horderejét, itt tanulják meg tisztelni ama nagyjelentőségű helyet, melyre fölléptek. Ki ne mondana el magában egy rövid fohászt, mielőtt megnyitja a gyülekezet előtt ajakát s a mély csöndben elmondott eme rövid fohász a pillanatnak oly nemes, oly szent jelleget ad, melyet leendő lelkészeinkben mielőbb jó megismerniök. Ne fosszuk meg őket az alázatos magukba-térés ez ünnepélyes, fölemelő percztől.

Ha oly egyházak, melyek vallásosság tekintetében számtalan fokkal előttünk állanak, hittanhallgatóikat fölbocsátják a szószékre, azt hiszem, nekünk sem kellene azt kifogásolnunk. E kérdésre: ki prédikáljon? én tehát úgy felelnék: mindenk fölött kevés kivétellel *mindig* a lelkész,* de egyes esetekben, péld. ünnepnapok délutánjain engedje át szószékét oly hittanhallgatóknak is, kik gyakorlati képességüket illetékes helyen szerzett okmányokkal igazolni tudják. Jogászok és gynásiumi tanulók ne bocsátassanak föl a szószékre. Hogy az iskolatanítók prédikáljanak-e és mikor, vagy csak imádkozzanak és honnan, oly kérdések, melyek eldöntése bölcs tapintatot igényel s melyeknél népünk e tárgyban való gondolkozása is mulhatatlanul figyelembe veendő.

A jó Hagenbach nem ajánlja a tanulótársak s a bíráló tanár előtti prédikálást, véleménye szerint ott inkább költemények szavalásában gyakorolják magukat az illetők; de ha valaki mégis a prédikálásban akarja magát gyakorolni, tegye azt Isten nevében valamely keresztyén gyülekezet előtt, péld. a vidéken. Az ily prédikációk a törekvő léleknek s mindenk előtt a kedélynek sokkal több hasznot nyújtanak, mint az iskolapad előtt tartottak. Hagenbach tehát még tovább megy, mint mi, kik mielőtt valakit templomi szószékre bocsátanánk, az iskola-padok előtt is megakarjuk vizsgálni, hogy képességét megismerjük s hibáit lehetőleg előre leköszöröljük. Lépjen föl a hittanhallgató a szószékre, ha megtartja Hagenbach következő tanácsait: „Tulkorán nem kell a szószékbe föllépni. És nagyon sok függ a textus és téma választásától is. Sokan első egyházi beszédükben kiakarják egész teoriájukat tálalni, sokan egész szívüket kiönteni. Nagyon szükséges itt a bölcs korlátozás. Ki még a theologiai tussakodás korszakában áll, őrizkedjék, nehogy a gyülekezetet ké-

*) Ez a lelkész első és fő kötetme s minél hübben, buzgóbban végzi ezt, annál inkább nő iránta a tisztelet s epül általa a gyülekezet.
Szerk.

telyeivel, vagy általában iskolai kérdésekkel terhelje. Válasszon magának egy oly témát, melyet megbir, mely előtte világoossá és objectív lett s melyet kezelni tud; sőt itt a tulnyomólag erkölcsi tartalmu téma ajánlandó.“ Herder atyai tanácsa is jó utmutató lehet: „Óh barátom, barátom, ne siessen nagyon ifjan, nagyon könyvedén és nagyon gyakran a szószékbe. Más gyakorlatokat folytathat egész csöndben, melyek több hasznára lesznek. Ha mégis prédikálni szeretne, öltse föl tetőtől talpig a szerénység öltönyét. Mi sem áll ennél jobban ifju szónoknak, különösen ifju egyházi szónoknak.“ Igen, tanítsuk meg hittanhallgatóinkat illő komolyságra, szerénységre, lássuk el őket a helyesen szónokolhatás kül- és belkellekeivel s akkor aztán bocsássuk föl őket Isten nevében templomi szószékeinkre.

Basel.

Csiky Lajos
lelkészjelölt.

K Ü L Ö N F É L E.

— Egyházkerületi térkép. (Előfizetési felhívás.)
Bátoritattva azon illetékes egyéniségek által, kiknek tervezetemet bemutatóm: elhatározám magamat „Tiszántúli ref. e. kerületünk térképének“ közrebocsátására. Az új politikai felosztás némely egyházmegyénket ugyancsak szétszakgatá, némelyek pedig magukban véve is oly nagyok, hogy régóta él azon óhaj: vajha a kétfelé osztás által megkönnyítették benne a kormányzás! Statisztikai adatokat gyűjtöttem arranézve, hogy feltüntetve legyen térképünkön is a lelkészi állomás gazdagsága vagy szegénysége. Figyelemmel voltam a lelkészi állomások számára, a felsőbb iskolákkal biró egyházak feltüntetésére, a lélekszámra, a postaállomás s a postával nem biró egyházközségnek utolsó-postájávali összeköttetésére. — A térkép előfizetési díja 1 o. ért. forint, mely hozzám, legkésőbb a május 12-én tartandó egyházkerületi közgyűlés idejében juttatand el. — Megjelenik julius közepén vagy legkésőbbén végén s minden előfizetőnek pontosan szét fog küldetni. — Kelt H.-Szoboszlón, 1878. márczius hó. Zsigmond Sándor, h.-szoboszlói ref. lelkész. — (A nagy szorgalommal készült, adattár értékű művet méltó pártolása ajánljuk. Szerk.)

Balogh Ferencz, felelős szerkesztő és kiadó.

H I R D E T M É N Y.

Pályázat.

A tiszaroffi ref. leánytanítói állomásra pályázat nyitattik. Fizetése az egyháztól: 1) 128 frt 50 kr; 2) Félhelyföld, mely téssen husz hold szántó és 8 hold legelőt, melynek adóját az egyház fizeti; 3) 16 hektoliter búza; 4) 8.61 hektoliter árpa; 5) egy öl tűzifa; 6) Tanítványaitól pedig 42 kr., 31 liter árpa, egy csirke. A tanítványok száma 90—100.

Kötelessége a növendékeket 6 osztályba osztva az elfogadott tanterv szerint tanítani, urvacsora osztás alkalmával bort töltögetni.

A kellően felszerelt folyamodványok alulirtohoz f. hó 25-ig terjesztendők be.

Kelt Tisza-Roff, 1878. ápril 3.

Tóth Miklós,
ref. lelkész.